

8. עומד לפני זקני הגויים (תלמוד בבלי, מסכת קידושין לג ע"א)

- 1 רבי יוחנן הוה קאי מקמי סבי דארמאי
- 2 אמר: כמה הרפתקי ערו עליהו דהני.
- 3 רבא מיקם לא קאי, הדור עבד להו.

תרגום

- 1 ר' יוחנן היה עומד בפני זקני הגויים.
- 2 אמר: כמה הרפתקאות באו על אלה.
- 3 רבא לא היה קם לפניהם, אבל הידור היה עושה להם.

מנהגו של רבי יוחנן היה לקיים "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן" (ויקרא יט, לב) במלואו גם כשמדובר בזקני גויים, בעוד שרבא קיים לגביהם רק את מחציתו השנייה של הפסוק. מנהגו זה של רבי יוחנן איננו מובן מאליו. במקורות חז"ל רווחת הגישה הגלומה במאמר: "מפני שיבה תקום" — יכול אפילו מפני זקן אשמאי — תלמוד לומר 'זקן', ואין זקן אלא חכם שנאמר: 'אספה לי שבעים איש מזקני ישראל' (במדבר יא, טז). רבי יוסי הגלילי אומר: אין זקן אלא מי שקנה חכמה..." (בבלי, קידושין לב ע"ב).

גישה זו מכוונת, כמובן, לכיבוד חכמים יהודיים. רבי יוחנן מרחיב את יריעת הכיבוד גם על מי שמצטייר במבט ראשון כהיפך הגמור ממי שראוי לכיבוד, על פי אמת המידה של התורה. נראה שברקע מנהגו זה עומדת ההערכה העמוקה לחוויה האנושית ולניסיון החיים המתקיימים אצל זקנים כאשר הם. כאן נרמז כוחם של מעשים שהצטברו בשנותיהם הארוכות של זקנים אלו לעיצוב אישיותם. מתיאור רכנו של רבי יוחנן במאמר שלפנינו, ברור שלא היה מקפיד אם הזקן שמולו עמד היה ראוי לכך, הוא כיבד את האדם באשר הוא אדם! כאן מתברר כי ההשקפה שבכל אדם חבויה היכולת להיבנות ממאורעות חייו, ועולמו של כל אדם הוא עולם מלא. זוהי הכרזה יסודית על כבוד לאדם השונה (במקרה זה — גוי), שיכול למצות את אישיותו על פי שיטתו ועל פי רכנו.

9. הכול לפי כבודו (משנה, מסכת בבא קמא פ"ח מ"ו)

- 1 התוקע לחברו — נותן לו סלע. רבי יהודה אומר משום רבי יוסי הגלילי — מנה.
- 2 סטרו — נותן לו מאתים זוז;
- 3 לאחר ירו — נותן לו ארבע מאות זוז;
- 4 צרם באזנו, תלש בשערו, רקק והגיע בו רקו, העביר טליתו מנפנו,
- 5 פרע ראש האשה בשוק — נותן ארבע מאות זוז.
- 6 זה הקלל — הכל לפי כבודו.
- 7 אמר רבי עקיבא: אפלו עניים שבין ישראל,
- 8 רואן אותם כאלו הם בני חורין שירדו מנכסיהם, שהם בני אברהם יצחק ויעקב.
- 9 ומעשה באחר שפרע ראש האשה בשוק.
- 10 באת לפני רבי עקיבא וחיבו לתן לה ארבע מאות זוז.
- 11 אמר לו: רבי, תן לי זמן.
- 12 ונתן לו זמן.
- 13 שפנה עומדת על פתח חצרה ושבר את הכר בפניה וכו' כאמר שמו,
- 14 גלתה את ראשה והותה קמפחת ומנחת ידה על ראשה,
- 15 העמיד עליה עדים וכו' לפני רבי עקיבא.
- 16 אמר לו: רבי, לזו אני נותן ארבע מאות זוז.
- 17 אמר לו: לא אמרת כלום;

מקור זה נושא בעיקרו אופי הלכתי, אך נשזרו בו קביעות רעיוניות (דברי רבי עקיבא) ומעשה (פריעת ראש האשה) המשווים לו גוון אגדי.

מוצגים כמה אופני פגיעה בזולת העומדים בעיקרם על בושה ועל חיוב 'דמי בושת'. המחלוקת קשורה לשאלה: האם 'ארבע מאות זוז' שזכרו במשנה, יש לראותם כסכום קבוע התקף בכל מקרה, או שזהו סכום מרבי, שאפשרי פחות ממנו. דעת הסובר 'הכל לפי כבודו' מניחה מימד של יחסיות בבושה, כשלא הכול מתביישים במידה שווה. תשובתו של רבי עקיבא שוללת זאת. כבודו של אדם איננו תלוי במעמדו הכלכלי או החברתי, אלא בהיותו בן לעם ישראל, שהם בני אברהם, יצחק ויעקב. אין בעמנו עניים אלא בני חורין ('חורים') בלשון מקרא — אצילים!) שירדו מנכסיהם, ואין הדבר מפקיע את זיקתם לאבות האומה, שהיא הגורמת לכבודם כיהודים.

המעשה המובא במשנה מתוק פן אחד של הנושא שקשה היה לעגנו בהלכה המופשטת. מתברר כי גם בשעה שהאדם מוכיח במעשיו שאין הוא ראוי ואף איננו חפץ שיכבדוהו, ראוי